

*Ing. Alexander Szokolay, DrSc.,
riaditeľ Výskumného ústavu potravinárskeho, šesťdesiatnikom*

Keď mi pripadla úloha ako staršiemu priateľovi a dlhoročnému spolupracovníkovi v oblasti výskumu v potravinárskej chémii a technológii hodnotiť život a dielo riaditeľa Výskumného ústavu potravinárskeho Ing. Alexandra Szokolaya, DrSc., prijal som ju rád, jednak pre kladný osobný vzťah k nemu, jednak pre skutočnosť, že v jeho doterajšom živote je čo hodnotiť. Riaditeľom Výskumného ústavu potravinárskeho sa stal vzhľadom na jeho úspechy ako vedeckého, organizačného a v nemalej miere aj vedecko-pedagogického pracovníka v oblasti výživy a potravinárstva.

Zmysel pre poctivú prácu, húževnaté prekonávanie prekážok a túžbu za vyššími cieľmi získal už v rodinnom učiteľskom prostredí v slovenskej menšinovej obci Tótkomlósi, MLR, kde sa narodil 15. 7. 1925. Po oslobodení sa jeho rodina presťahovala na Slovensko; tu sa roku 1946 zapísal na Fakultu chemicko-technologického inžinierstva Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, kde promoval roku 1952.

Po absolutoriu roku 1951 nastúpil do Slovenských mliekárenských a tukových závodov a neskôr do novozriadeného Výskumného ústavu potravinárskeho priemyslu, ktoré predurčili jeho profesionálne zameranie potravinárskeho chemika. Tu získal laboratórnu prax a hlbšie poznatky z chémie a technológie tukov. Roku 1953, keď sa vo Výskumnom ústave hygieny v Bratislave uvoľnilo miesto potravinárskeho chemika, pri hľadaní vhodného perspektívneho pracovníka padla voľba na neho. Po začiatočnom riešení menších úloh z oblasti chémie a hygieny požívatín bol poverený úlohou vedeckovýskumného a legislatívneho riešenia dovtedy neusporiadanej problematiky potravinárskych farbív. Táto úloha bola o to nástojčivejšia, že v približne rovnakom čase sa vo svete a u nás prechádzalo z tzv. negatívnych zoznamov cudzorodých látok na pozitívne, čo vyžadovalo nielen nový spôsob myslenia, ale aj nové zákonité opatrenia. Ing. Szokolay sa zamerail na potravinárske farbivá rozpustné v tukoch. Túto úlohu úspešne ukončil, čo sa týka analytických metód i prístrojovej techniky. Obhájil kandidátsku dizertačnú prácu, napísal príručku pre potreby hygienickej služby a svojou experimentálnou výskumnou činnosťou a usilovným štúdiom literatúry nadobudnuté poznatky zakotvil do príslušných predpisov a výnosov.

Po poverení funkciou prednostu odboru chémie a hygieny požívatín a predmetov denného používania v bývalom Výskumnom ústave hygieny, v čase, keď sa v celom hospodársky vyspelom svete začali pociťovať následky neprimeranej chemizácie v poľnohospodárstve, zamerail svoju vedeckovýskumnú činnosť na problematiku pesticídov v potravinách, najmä živočíšneho pôvodu. Neobmedzil sa iba na konštatovanie ich obsahu v nich, ale jemu vlastnou húževnatosťou začal skúmať ich cestu v celom potravinárskom reťazci, od poľnohospodárskej prvovýroby až po spotrebiteľa. S medicínsky a biochemicky erudovanými spolupracovníkmi skúmal ich prechod organizmom, metabolické zmeny i prechod do materinského mlieka. Výsledky týchto prác, ktoré publikoval a prednášal doma, ale i na zahraničných vedeckých fórach, vzbudili ohlas vo svete. Netreba prízvukovať, že svoju prácu ani na tomto poli neukončil iba vedeckými publikáciami, ale že ju opäť dotiahol až do legislatívnych opatrení.

Súbor jeho vedeckých prác, viacerí ním vychovaní spolupracovníci a vytvorenie vedeckej školy v oblasti cudzorodých látok v požívatinách ho oprávnilo predložiť doktorskú dizertačnú prácu z vedného odboru Chémia a technológia požívatín, ktorú obhájil roku 1980, keď bol v pražskom Karolínu promován na doktora technických vied.

Počas svojej bohatej vedeckovýskumnej činnosti v chémii a hygiene požívatín nadobudol množstvo vedomostí a skúseností, ktoré si všimlo aj vedenie Chemickotechnologickej fakulty SVŠT a od roku 1969 ho pravidelne poverovalo prednášaním predmetu Chemizácia, základy hygieny a výživa poslucháčom potravinárskeho smeru. Pre tento predmet sa stal aj členom Štátnej skúšobnej

komisie pre obhajobu diplomových prác a štátnych záverečných skúšok zo študijného odboru Chémia a technológia mlieka a tukov, ako aj členom Komisie pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác z vedného odboru Chémia a technológia požívatin a od roku 1984 je aj členom Komisie pre obhajobu doktorských dizertačných prác z tohto odboru.

Bohatá je aj jeho vedecká publikačná činnosť. Uverejnil viaceré významné práce v domácej i zahraničnej odbornej tlači. Je autorom, resp. spoluautorom 216 vedeckých a odborných publikácií, z toho 33 cudzojazyčných a 6 knižných publikácií. Osobitne treba zdôrazniť jeho iniciáciu na — v medzinárodnom meradle unikátnej — publikácii *Cudzorodé látky v požívatinách*, ktorá vyšla v spoluautorstve s lekárom u nás prvýkrát roku 1968, druhýkrát v preklade v NDR roku 1978 a tretíkrát v prepracovanom a doplnenom vydaní opäť u nás roku 1983. Významná účasť na tejto knižnej publikácii, ktorá sa stala štandardnou príručkou vo všetkých potravinárskych laboratóriách, závodoch, orgánoch a organizáciách, je vyvrcholením jeho vedeckovýskumnej činnosti.

Jeho vedecká a organizačná práca, nadobudnuté vedomosti i dobré rečové znalosti mu umožnili získať širší rozhľad aj v zahraničí. V NSR pracoval ako štipendista v rokoch 1967 a 1968—1969 na Technickej univerzite v Mníchove a vo Výskumnom ústave mliekárenskom vo Weihenstephane, najmä v oblasti vplyvu insekticídov na potraviny. Od roku 1972 je stálym zástupcom ČSSR pre normotvornú činnosť v oblasti cudzorodých látok pri Potravinovej a poľnohospodárskej organizácii/Svetová zdravotnícka organizácia (FAO/WHO) a zúčastňuje sa pravidelne na jej zasadnutiach. Tu nadobudnuté vedomosti a skúsenosti ochotne odovzdáva príslušným orgánom i širšej odbornej verejnosti. Je činný aj v Komisii RVHP pre cudzorodé látky a chemizáciu v poľnohospodárstve a aktívne sa zúčastňuje na vedeckých sympóziách a konferenciách, kde predniesol viac ako 180 prednášok, z nich viaceré v zahraničí, napr. v Berlíne, Budapešti, Viedni, Kyjeve, Helsinkách, Kyote, Rio de Janeiro a San Diego.

Pochopiteľne, v stručnom životnom hodnotení takého významného vedekého a organizačného pracovníka nie je miesto na vymenovanie jeho všetkých funkcií, členstiev a vyznamenaní, ktoré vyplývajú z jeho odbornej angažovanosti. Chcel by som ešte vyzdvihnúť jeho terajšie pôsobenie vo funkcii riaditeľa Výskumného ústavu potravinárskeho v Bratislave. Túto funkciu prevzal ako najvhodnejší kandidát roku 1981. Svoju aktivitu zamerával a zameriava na modernizáciu jeho vedeckovýskumnej náplne a zlepšenie prístrojového, priestorového a kádrového vybavenia. Jeho zásluhou sa pretvoril bývalý ústavný časopis na vedecký časopis Bulletin potravinárskeho výskumu, ktorý sa stal prvým vedeckým časopisom v oblasti potravinárstva v SSR. Je iniciátorom a podporovateľom zriadenia komplexného biotechnologického centra v Modre, ktoré združuje pracoviská zainteresované na tomto modernom a perspektívnom pot-

ravinársko-technologickom smere. Trvalou zásluhou jubilanta ostane položené základov a systematická starostlivosť o postavenie novej modernej budovy ústavu, ktorá bude vybavená všetkými, v modernom potravinárstve potrebnými laboratóriami vrátane prístrojovej techniky. Ako odborník pre chemizáciu v poľnohospodárstve a potravinárskom priemysle a uznávaný špecialista pre problematiku cudzorodých látok v potravinárstve zaslúžil sa v ústave, ktorý vedie, o ich systematické skúmanie v potravinách s cieľom vylúčiť zdravotné riziká z ich možnej nadmernej prítomnosti v nich. Ako vedecký školiť ašpirantov sa sám stará aj o rast vedeckých pracovníkov ústavu.

Ak záverom zhodnotím ešte raz celú 34-ročnú vedeckovýskumnú a organizačnú činnosť Ing. Alexandra Szokolaya, DrSc., môžem povedať, že hodnotím vedeckú osobnosť, akých je v našom odbore málo. Jeho doterajšiu vedeckú činnosť možno hodnotiť ako cieľavedomé vytváranie koncepcie a realizovanie pokrokových myšlienok a poznatkov modernej potravinárskej chémie a technológie.

Na dosiahnutie všetkých ním vytýčených cieľov mu prajem do ďalších rokov predovšetkým dobré zdravie a trošku šťastia, všetko ostatné už zvládne sám svojou príslovečnou cieľavedomosťou, húževnatosťou, pracovitosťou, pevnou vôľou a vedeckou erudíciou.

F. Görner